

Fiodor Dostojewski

ZBRODNIA I KARA

- Podstawowe informacje o lekturze (czas i miejsce akcji, problematyka itd.)
- zagadnienia na maturę i sprawdzian
- quiz sprawdzający wiedzę

Zbrodnia i kara

Fiodor Dostojewski

Geneza

Dostojewski pod wpływem własnych doświadczeń, a to jest: zesłanie na katorgi, rozmowy ze współwięźniami oraz z prasy dotyczącej spraw seryjnych morderców. Sam autor uwielbiał zgłębiać psychologię nietypowych kryminalistów. Na powstanie powieści prawdopodobnie miały również wpływ problemy finansowe Fiodora, który uczynił biedotę jednym z ważniejszych motywów utworu.

Gatunek: powieść:

- ➡ **realistyczna**- wiernie i szczegółowo przedstawione życie mieszkańców Rosji w latach 60. XIX wieku, realia dotyczą strefy topograficznej, społecznej, obyczajowej
- ➡ **psychologiczna**- analiza działań i psychiki bohaterów
- ➡ **naturalistyczna**- wady wielkomiejskiego życia (alkoholizm, prostytutka, nędza)
- ➡ **kryminalna**- morderstwo jest kluczowym wątkiem w „Zbrodni i karze”; Raskolnikow jest przestępcą, zaś sędzia śledczy stara się nakłonić kryminalistę do przyznania się do winy
- ➡ **polifoniczna (tzw. wielogłosowa)**- różnorodne stanowiska ideowe: filozoficzne, moralne, religijne; każda z owych idei zachowuje swoją autonomię (nie tworzy jednej spójnej całości)

Kompozycja i styl:

- trzecioosobowy, wszechwiedzący i obiektywny narrator
- monologi bohaterów lub relacjonowane myśli przez narratora
- każdy bohater pozostaje niezależny od narracji, która pozwala im mieć własne zdanie

Zbrodnia i kara

Fiodor Dostojewski

Czas i miejsce akcji

Akcja utworu dzieje się w trakcie kilkunastu dni lipca 1865 r. w Peterburgu. Natomiast Epilog przedstawia wydarzenia, które miały miejsce przez półtora roku na Syberii.

Bohaterowie:

Rodion Raskolnikow

Był student prawa; o wysokim ilorazie inteligencji; jego osobliwość jest skomplikowana- czasami okazuje biednym współczucie i troskę, ale zdarza się mu być wyniosłym i bezlitosnym; jest przekonany o swojej wyższości i buntuje się przeciwko złu. Zbrodnia staje się dla niego udowodnieniem własnej wyjątkowości wobec innych ludzi. Mimo świadomości popełnionego czynu, odczuwa wyrzuty sumienia i ogromny żal. Miłość do Soni uwzniaśla go i powoduje jego zmianę wewnętrzną. Ma cechy bohatera romantycznego.

Sonia Marmieladowa

Jest prostytutką, bo tylko dzięki otrzymanym pieniądzą od bogatszych klientów jest w stanie utrzymać rodzinę. Wciąż jednak pozostaje symbolem czystości, dobrego sumienia, niewinności. Jest głęboko wierzącą chrześcijanką i z pokorą znosi wszelkie oszczerstwa na swój temat.

Siemion Marmieladow

Ojciec Soni; skromny urzędnik; alkoholik- jego problemy z używką doprowadzają do utraty posady oraz problemów finansowych całej rodziny. Przed śmiercią prosi córkę o wybaczenie za to, że poniekąd zmusił ją do prostytucji.

Porfiry Pietrowicz

Sędzia śledczy, który prowadzi sprawę dotyczącą Raskolnikowa. Jest wyśmienity w swoim fachu oraz posiada umiejętności psychologiczne. Potrafi rozpoznać intencje przesłuchiwanego po samym tonie głosu oraz zachowaniu, a także doszukać się ideologicznego podłoża motywacji kryminalisty.

Piotr Łużyn

Zamożny prawnik; hipokryta. Chce wziąć ślub z biedną Dunią nie z miłości, ale aby po ślubie wypominać jej swoją łaskę.

Zbrodnia i kara

Fiodor Dostojewski

Arkadiusz Swidrygajłow

Zamożny ziemianin, przyjechał do Petersburga, bo zakochał się w Duni, która czuła się skompromitowana przez jego nieudane próby podrywu. Z jednej strony cynicznie mówi o swoich przewinieniach, a z drugiej stara się naprawić. wspomaga finansowo rodzinę Sonii oraz Dunie, aby ta nie musiała wyjść za mąż za Łużyna. Popelnia samobójstwo.

Problematyka:

Wina moralna i odkupienie

Ważnym elementem w powieści Dostojewskiego jest problem grzechu i próba jego naprawy, która postrzegana jest zarówno z perspektywy religijnej (Sonia) jak i rozumowej (Raskolnikow). Rodion głęboko wierzy w to, że ponieważ jest wybitną jednostką nie musi dopasowywać się do reguł moralnych czy państwowych. Takiego rozumowania nauczyły go pisma filozofów oraz jego własna praca na studia. Uważa, że grzech dotyczy wyłącznie słabych marnych podjednostek. Jednak mimo takich spostrzeżeń wciąż dręczony jest wyrzutami sumienia. To Sonia staje się dla bohatera duchowym wsparciem, jednak kategorycznie uznaje jego czyn za zły i prowadzi bohatera do odnowy duchowej.

Dostojewski idealnie przedstawia emocjonalne i intelektualne procesy, które zachodzą w głowie kryminalisty. Jednakże główny bohater nie jest podręcznikowym mordercą- różni się on od nich tym, że wierzy w dobro swojego czynu, ponieważ nie popełnił zbrodni dla własnej korzyści. To wrażliwość bohatera sprowadza go na złą ścieżkę. Satysfakcjonuje go jednak gra psychologiczna z Porfiryem, którego uważa za równego sobie na poziomie intelektualnym, co czyni z niego godnego przeciwnika. Raskolnikow w trakcie całej powieści walczy z chęcią uniknięcia sprawiedliwości oraz przyznaniem się do winy

Psychologia mordercy

Zbrodnia i kara

Fiodor Dostojewski

**Miasto-
przestrzeń
upadku**

Petersburg niszczy człowieka. Jego ulice przypominają labirynt, w którym bohaterowie czują się uwięzieni. Do tego ciasne mieszkania i sąsiedzkie konflikty wpływają na stopniowy upadek moralny mieszkańców. Na porządku dziennym są tam alkoholizm, prostytutka i nędza.

Treść:

Część I. Morderstwo

Raskolnikow spotyka się z lichwiarką, Aloną Iwanowną, aby wziąć pożyczkę, ponieważ ma problemy finansowe. Podczas wizyty w głowie przyświeca mu myśl o morderstwie kobiety, jednak nie decyduje się na nie od razu. Student poznaje Siemona Marmieladowa, który opowiada mu o swojej córce, Sonii oraz o jej profesji. Gdy Rodion wraca do domu czeka na niego list od matki, w którym kobieta informuje go o trudnej sytuacji Duni, jego siostry. Bohatera dręczy myśl o tym, że matka i siostra poświęcają się dla niego, a on nie jest w stanie się im odwdziaczyć, ponieważ sam ma długi. Ponownie udaje się do lichwiarki, tym razem w mniej szlachetnym celu. Zabija na miejscu dwie osoby – samą Alonę oraz Lizawietę (przyrodną siostrę), która niespodziewanie pojawiła się na miejscu przestępstwa. Raskolnikow zabiera siekierę, która posłużyła mu za narzędzie do pozbycia się kobiet oraz kilka cennych, kosztownych przedmiotów.

Część II. Choroba

Raskolnikow po otrzymaniu wezwania na komendę, martwi się iż odkryli, że jest on mordercą. Na miejscu dowiaduje się, że sprawa dotyczy jedynie nieopłaconego weksla. Gdy już ma wychodzić słyszy rozmowę o niedawno popełnionym morderstwie o które oskarżany jest malarz, jeden z robotników pracujących obok mieszkania lichwiarki. Ze względu na wstrząs jakiego doznał, chowa skradzione przedmioty i zapada na chorobę. Opiekuje się nim Razumichin, jego najlepszy przyjaciel. Niestety ze względu na swój wątpliwy stan nie dogaduje się z kolegą i popada w konflikt z Łużynem. Po jednej sprzeczce postanawia się przejść na miejsce zbrodni i podpytać o nie robotników. W drodze powrotnej Rodion jest świadkiem wypadku oraz śmierci Marmieladowa. Student zostawia wdowie wszystkie swoje oszczędności, aby mogła wyprawić mężowi godny pogrzeb. W odwiedzinach do bohatera przyjeżdżają matka, siostra oraz Swidrygajłow.

Zbrodnia i kara

Fiodor Dostojewski

Część III. Śledztwo

Porfiry Pietrowicz, sędzia śledczy ma pewne przypuszczenia co do winy Raskolnikowa, ale nie ma na nią wystarczających dowodów. Jedyną poszlaką jest artykuł samego studenta pt. O zbrodni, w którym dzieli on ludzi na równych i równiejszych, czyli tych którzy stworzeni są do wyższych celów i mogą żyć ponad prawem oraz tych, którzy rodzą się tylko po to, by się rozmnażać. Raskolnikow wdaje się w psychologiczną grę z Porfiryem przekonany o swojej niezwykłej inteligencji. Jednakże przegrywa on z własnym sumieniem i żalem za popełnione zbrodnie.

Część IV. Spotkanie z rodziną i przesłuchanie

Raskolnikow coraz bardziej daje znać o swojej niechęci względem Łużyna. Po ostrej wymianie zdań, mężczyzna decyduje się zerwać zaręczyny z Dunią. Jednocześnie bohater przyznaje siostrze, że wyjawia jej niedługo, kto stoi za zbrodnią na lichwiarce. Odbywa się przesłuchanie przez Porfirogo, przerwane przez nieoczekiwanego gościa- malarza Mikołaja, który zgadza się ze stawianymi mu zarzutami, tym samym przyznając się do podwójnego morderstwa. Ta informacja zaskakuje sędziego, przekonanego o winie Rodiona.

Część V. Stypa i spowiedź Raskolnikowa

Łużyn pragnie zemścić się na Raskolnikowie za upokorzenia i wyznanie prawdziwych zamiarów mężczyzny, więc decyduje się zrobić Sonię w kradzież wsuwając jej do kieszeni banknot i oskarżając dziewczynę publicznie na stypie jej ojca. Zostaje jednak zdemaskowany przez Andrzeja Liebieziatnikowa. Sonia czuje się podle i wraca do mieszkania, w którym dołącza do niej Rodion. Młodzieniec przyznaje się do zbrodni, ale do dziewczyny nie docierają filozoficzne przemyślenia bohatera dotyczące słuszności zbrodni. Rozważa ona czy Raskolnikowa wyłącznie w kategorii grzechu ciężkiego, za który trzeba odpłacić. Młodzi nie są jednak świadomi, że ich rozmowę podsłuchiwał Swidrygajłow.

Zbrodnia i kara

Fiodor Dostojewski

Część VI. Przyznanie się do winy

Porfiry namawia Raskolnikowa do przyznania się do stawianych mu zarzutów. Okazuje się, że bohater został zdemaskowany, ale śledczy wciąż nie uzyskał konkretnych dowodów na przestępstwo Rodiona. Swidrygajłow natomiast po odebraniu przez Dunie listu, więzi dziewczynę szantażując ją, że albo się podda albo on ujawni tożsamość mordercy. Jednakże mimo strachu o brata, Dunia jest nieugięta, na co prześladowca puszcza ją wolno. Zrozpaczony i nękany marami sennymi Swidrygajłow przekazuje pewną sumę pieniężną Sonii dla niej i jej rodzeństwa. Sam zaś popełnia samobójstwo.

Epilog

Raskolnikow zostaje zesłany na 8 lat na Syberię. Względem popełnionych zbrodni jest to niski wyrok, ale sąd uwzględnił okoliczności łagodzące, takie jak stosunkowo dobra reputacja, niewykorzystanie skradzionych przedmiotów do użytku własnego lub na handel oraz niepewny stan psychiczny młodzieńca. Sonia regularnie go odwiedza i obiecuje czekać na niego aż do zakończenia wyroku. Rodion uświadamia sobie uczucia jakie żywi do dziewczyny i zaczyna czytać ofiarowane przez nią Pismo Święte, które staje się symbolem jego duchowej przemiany.

Nietscheanizm jako kontekst filozoficzny

Bohater wykreowany przez Dostojewskiego w swojej moralności przypomina koncepcję nadczłowieka, którą w okresie Młodej Polski wprowadził na stałe do kanonu filozoficznego Friedrich Nietzsche, który odnosił się do pojęcia wybitnej jednostki. Zgodnie z założeniami filozofa, człowiek, który posiada odpowiednie kwalifikacje może stać ponad prawem i normami moralnymi. To właśnie opisuje Rodion w swoim artykule „O zbrodni”. Powołując się na własne myśli bohatera można powiedzieć iż wierzył on w to, że ludzie dzielą się na dwie kategorie, z których jedna dotyczy „płodzenia sobie podobnych” natomiast druga tych, którzy są w stanie wyjść przed szereg i konwencje obyczajowe, wyrażając własne opinie.

